

ЕКСКЛЮЗИВНІ ВИДАННЯ НА ОСНОВІ ПРОЕКТІВ «КНИГИ ХУДОЖНИКА» В УКРАЇНІ

[378.6.096:7](477-25)
ID ORCID 0000-0002-7345-0171
<http://doi.org/10.5281/zenodo.1756697>

Грищенко О. Ексклюзивні видання на основі проєктів «книги художника» в Україні. У статті розкрито та проаналізовано тему проєктів «книги художника», що стали основою для поліграфічних видань, реалізованих у співпраці з провідними українськими видавництвами. Прослідковано шлях від авторської книги як твору мистецтва до її реалізації як повноцінного поліграфічного продукту, розрахованого на широку аудиторію. Проаналізовано формотворчі складові авторських проєктів та можливості їх перенесення або адаптації в типографічних процесах, проведено порівняння відмінностей між двома видами реалізації одного твору. На прикладі різних за візуальною стилістикою та змістом видань таких провідних українських митців, як Романа Романишин і Андрій Лесів, Павло Маков, Володимир і Марія Гавриші, Юлія Табенська досліджено головні тенденції у втіленні проєктів «книги художника» у поліграфічний спосіб. Обґрунтовано вплив таких художніх ексклюзивних проєктів на розвиток книговидавничої культури в Україні та розширення спектра можливостей роботи художника та видавництва, що може стати розвинутою традицією в даній галузі.

Ключові слова: «книга художника», книга, видавництво, книжкова конструкція, поліграфія.

Грищенко О. Эксклюзивные издания на основе проектов «книги художника» в Украине. В статье раскрыта и проанализирована тема проектов «книги художника», которые стали основой для полиграфических изданий, реализованных в сотрудничестве с ведущими украинскими издательствами. Отслежен путь от авторской книги как произведения искусства к ее реализации в качестве полноценного полиграфического продукта, рассчитанного на широкую аудиторию. Проанализированы формообразующие составляющие авторских проектов и возможности их переноса или адаптации в типографских процессах, проведено сравнение различий между двумя видами реализации одного произведения. На примере разных по визуальной стилистике и содержанию изданий таких ведущих украинских художников, как Романа Романишин и Андрей Лесив, Павел Маков, Владимир и Мария Гавриши, Юлия Табенская исследованы основные тенденции для воплощения проектов «книги художника» полиграфическим способом. Обосновано влияние таких художественных эксклюзивных проектов на развитие книгоиздательской культуры в Украине и расширение спектра возможностей работы художника и издательства, что может стать развитой традицией в данной области.

Ключевые слова: «книга художника», книга, издательство, книжная конструкция, полиграфия.

Gryshchenko O. Exclusive Editions Based on Artist's Book Projects in Ukraine. The article addresses and analyzes the topic of *artist's book* projects that became the basis for the polygraphic editions produced together with the leading Ukrainian publishing houses. It traces the path from an original book as a work of art to its implementation as a full-fledged polygraphic product intended for general audience. It analyzes the formative elements of original projects and the ways of their transfer or adaptation in typographic processes. It substantiates the influence of such exclusive artistic projects on the development of the book publishing culture in Ukraine.

An *artist's book* as a notion in the modern art process has a branchy structure and relates to many styles and genres, such as installation, performance, object and graphic design. As the book industry is developing in Ukraine, a lot of authors working with *artist's books* decided to implement their own original projects in cooperation with publishing houses.

The traditional book code is the main form of such projects implementation. *Agrafka* Graphic Studio comprised of Romana Romanyshyn and Andriy Lesiv demonstrates a refined approach to using the form of the book code in their creative activity. Experienced in the polygraphic sphere, the authors created *artist's*

books with due regard for all printing nuances, choice of paper, bookbinding details etc. Thus, *Maybe That's It* (2010), *The Mitten* (2010), *About Milk* (2011) were created. The specific character of these *artist's books* is that they were able to work at several levels at once. These are primarily limited edition works with the unique visual content that have a high artistic and collector value and may be presented at specialized exhibitions and personal projects. On the other hand, these books may be interpreted as the prototypes for polygraphic editions which may be printed in numerous copies after adaptation. Such an approach is dictated by a hard work of Ukrainian publishing houses with original books of Ukrainian artists and illustrators, and particularly by a very poor history of successful editions initiated by artists who tried to take care of structuring as well. That is why in this case *artist's books* that were at first created as art objects – and if they succeeded – became a weighty argument for a large-scale publication. Thus, once Romana Romanyshyn's and Andriy Lesiv's personal projects proved to be successful, at first *the Mitten*, then *The Turnip* (2011) and *Stars and Poppy Seeds* (2014), the situation started to change, and an original children's *artist's book* or a *picture book* as such projects are called in the European publishing tradition became a common phenomenon for the Ukrainian book market. When considering in detail the *artist's books* by *Agrafka* that brought them to the Ukrainian art scene and analyzing the form of the book code, it should be noted that it is a very subtle and esthetic work just like all its elements. In *About Milk*, a block is done in a French fold with both sides of the sheets sealed, where the front side depicts the actual illustrations, and the back side is simply all decorated. Thus, the book is perceived as a handmade artifact all covered in pictures. This is what authors intended it to be – the balance between a regular book form and sophisticated exclusiveness of a handwork. We may consider the differences between two edition types using the example of *The Mitten* which, after a limited edition of 40 copies, was published by the *Bohdan* Publishing House as a full-blown polygraphic product. Digital printing, French fold and hand stitching were used to make this *artist's book*. It had textile elements in the form a small mitten as a bookmark and a fully woollen cover for the whole book. This approach to materials was almost completely the same when published on a large-scale, including the textile cover and the bookmark. The only changes were about the printing – in this case it was offset printing, and the book stitching method: classic notebook stitching instead of the French fold. There was an attachment to the book – an A2 size coloring page, which was hard to do without the offset printing. So we may say that, given an adequate artist-publisher cooperation, it is possible without any substantial losses to make a high quality polygraphic product out of an *artist's book* the form of which is based on the code, and the artistic discoveries will make the project a unique phenomenon in the book publishing business.

A whole range of authors apply the same approach to working with an *artist's book* as *Agrafka* Graphic Studio does. Various in styles and concepts, their works are united by the general way of dealing with the book code and the previous professional experience in polygraphic and illustrative activities. That is why their *artist's books*, in addition to the conceptual component, are distinguished by a close attention to the technical side, taking into account constructive and formal details. These are Volodymyr and Mariya Havrysh, Yuliya Tabenska, Bohdan and Olena Polishchuk. Most of them have presented their works for the first time at the exhibitions initiated by Anastasiya Denysenko in the Book and Printing Museum: *ArtBook* in 2010 and *The Future of Paper* in 2012. The personal projects bring to the forefront the author's own interpretations of the traditional historical elements of a book, such as calligraphy, graphic elements stylized as black-letter books, various variants of code stitching. Thus, Volodymyr Havrysh in *Thoughts* (2011) fills the pages with calligraphic flourishes resembling the high esthetics of classical European editions. In 2015, Volodymyr

and Mariya Havrysh created an *artist's book* entitled *Mariya* that was later printed in a large edition by the Circle Publishing House. It was the next (after *Agrafka's*) direct transfer of an *artist's book* to a polygraphic edition the dummy layout of which was developed given the manufacturing duplication possibilities, but at the same time it did not imply the simplification of the production. The dummy layout was made by means of silk and laser printing on a transparent film that is used in combination with simple paper pages to create different composition entanglements, and there was a special casing elaborated for the code. The visual part of the book is completely hand-made. Besides the complex multi-layer graphic art, we may also note an original font – it is fully handwritten in a style that is on the edge between the experimental calligraphy and printed letter graphemes. Such projects are often hard to identify, because since they combine a lot of elements, they may be referred to the *artist's book* and to the unique polygraphic edition, or exist simultaneously in several interpretations, which is absolutely normal for the modern art tradition where the dissolved genres' boundaries are almost ubiquitous. Such projects are in the position that tightly connects an *artist's book* with the printing industry and demonstrates how they can intertwine.

Such projects become an impulse for the development of book printing. On the one hand, they stimulate the printing industry to improve the product quality via making the dummy layouts more complicated, combining different materials etc. On the other hand, because of their exclusiveness and artistic refinement, these editions popularize the modern book and its artistic potential among readers.

Keywords: artist's book, book, publishing house, book construction, printing.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Розвиток авторських проєктів «книги художника» в Україні, що відбувся протягом останнього десятиліття, сприяє їх популяризації та можливостям реалізації в широкому накладі. Провідні українські видавництва звертаються до «книги художника» як медіа, на основі якого можна створити ексклюзивне художнє видання, що може стати знаковим, іміджевим проєктом і принести нові цікаві концептуальні, формотворчі, стилістичні рішення у сфері книговидавництва.

Зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дослідження даних видань є важливим для формування та розуміння подальших тенденцій у цьому напрямку. Детальний аналіз конструктивних деталей, візуального наповнення, досвіду синтезу в одному проєкті різних матеріалів та технік друку розкриває можливості адаптації «книги художника» у видавничій індустрії та використання даних методів у художній освіті.

Актуальність теми. Розвиток в Україні книговидавничої культури розкриває нові можливості для синтезу мистецтв. «Книга художника», котра раніше фігурувала в нашій країні як об'єкт виставкового образотворчого мистецтва, тепер має змогу бути реалізованою як поліграфічне видання та створити власну ексклюзивну нішу в даній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження видавничих проєктів на основі «книги художника» не мають широкого кола дослідників в Україні, певною мірою це пов'язано з тим, що це доволі молоде явище в українському мистецтві та книговидаванні. Роботи Галини Листвак найбільш повно висвітлюють дане питання, у статтях авторка підіймає такі питання як виокремлення чітких якостей «книги художника» як видання, що за ними ці твори мож-

ливо аналізувати та знаходити місце в книжковій культурі. Цьому присвячена стаття «Парадокси видавничої культури “книги художника”» [7]. Дослідження «книги художника» та їхні перспективи у видавництві розкриті в матеріалі «“Книга художника” як джерело видавничого натхнення (на прикладі українських виставкових проєктів)» [6], де авторка вивчає досвід експозицій «книги художника», аналізуючи різні методи підходу до роботи з глядачем та презентації «книги художника» в експозиційному просторі. Широке дослідження «книги художника» й можливостей введення даного поняття в поліграфічну типологію, порівняння з міжнародними варіантами класифікації проведено Галиною Листвак у науковій роботі «“Книга художника”: проблеми видавничого втілення» [5]. Попри багатосторонній зріз даних досліджень, багато прикладів книг не проаналізовані детально з точки зору візуальної стилістики, конструктивних рішень книжкового блоку, а також відмінностей між авторською книгою та кінцевим поліграфічним продуктом. Також мало досліджена сторона концептуальної «книги художника», що виходила у співпраці з українськими видавництвами, як, наприклад, проєкти Павла Макова. Частково інформацію дослідження можна брати з авторських текстів самих видань «Utopia. Хроніки 1992–2005» [10], «Донроза» [9], «До По» [8], де Павло Маков у притаманному йому художньому стилі змальовує концепцію видання, філософські аспекти, на які він спирається у власних проєктах. Такі матеріали важливі з точки зору авторського бачення власного твору, але їх ненауковий характер вимагає додаткового аналізу, порівняння з уже реалізованими виданнями, щоби всебічно зрозуміти об'єкт дослідження, не тільки його зміст, а й технологічні аспекти його втілення. У цій ситуації чи не єдиним джерелом інформації про ексклюзивні видання на основі «книги художника» є електронні публікації, часто на ресурсах самих видавництв, де представлені книги, коментарі художників, технічні дані. Зазвичай у таких публікаціях відсутня критична оцінка твору і їх можна використовувати виключно як офіційне джерело інформації про той чи інший реалізований проєкт.

Мета статті. Розкрити можливості видань на базі «книги художника» та ролі художника як повноцінного автора книжкових проєктів для українських видавництв і дослідити художні та конструктивні особливості даних творів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. «Книга художника» як поняття в сучасному мистецькому процесі має розлогу структуру та є дотичною до багатьох стилів і жанрів як інсталяція, перформанс, предметний і графічний дизайн. У час розвитку книжкової індустрії в Україні багато авторів, які працюють у сфері «книги художника», звернулись до можливостей реалізації власних авторських проєктів у співпраці з видавництвами.

Такі проєкти стають ексклюзивними виданнями, що претендують на відзнаки на про-

фесійних виставках, форумах, фестивалях. Основною формою реалізації даних проєктів стає традиційний книжковий кодекс, оскільки він найбільш наближений до поліграфічних видань і таким чином найпростіше можна адаптувати авторську книгу до видання. Вишуканий підхід до використання форми книжкового кодексу у власній творчості демонструє графічна майстерня «Аграфка» зі Львова в складі Романи Романишин та Андрія Лесіва. Маючи досвід роботи в поліграфічній сфері, автори створюють «книги художника» з урахуванням усіх друкарських нюансів, вибору паперу, деталей зшивки аркушів тощо. Після кількох експериментальних книг митці зішлись на інтерпретаціях кодексу як основного формотворчого елемента в роботі з «книгою художника». Так були створені «Може, це все» (2010), «Рукавичка» (2010), «Про Молоко» (2011) [11]. Специфікою даних «книг художника» є те, що вони мали можливість працювати з глядачем одразу на кількох рівнях. Перш за все це друковані малим накладом твори з унікальним візуальним наповненням, що мають високу мистецьку та колекційну цінність, можуть бути представлені на спеціалізованих виставках та персональних проєктах. З іншого боку, дані книги можна трактувати як прототипи до поліграфічних видань, які після адаптації можливо видати значним накладом. Такий підхід пов'язаний зі складною роботою українських видавництв із авторськими книгами від українських художників та ілюстраторів, а саме невеликою історією успішних видань, ініційованих митцями, що брали на себе основні функції упорядкування. Тому в даному випадку «книга художника», що спочатку створювалась як мистецький об'єкт, у разі свого успіху ставала вагомим аргументом на користь переходу проєкту у сферу масової поліграфії. Така ситуація поступово змінюється саме після успіхів персональних проєктів Романи Романишин та Андрія Лесіва, спочатку після успіху «Рукавички», далі книг «Ріпка» (2011) і «Зірки і макові зернята» (2014). Ситуація почала змінюватись — «книга художника» для дітей, або «picture book», як називаються такі проєкти в європейській видавничій традиції, стають звичним явищем для українського книжкового ринку. Якщо розглянути детально «книги художника» студії «Аграфка», які вивели подібні проєкти на українську мистецьку сцену, і проаналізувати використання форми книжкового кодексу, слід відзначити дуже тонку та естетичну роботу з усіма його елементами. У книзі «Про Молоко» блок зроблений методом французької фальцовки (french fold) із задрукованими обома сторонами аркушів, де на лицьовій частині зображувались самі ілюстрації, а задня частина була заповнена декоративно-орнаментальною плашкою. Таким чином, книга сприймалась як повністю заповнений зображеннями зроблений вручну артефакт. Саме таку мету переслідували автори — баланс звичної книжкової форми та витончена ексклюзивність ручної роботи. На прикладі книги «Рукавичка», що після створення її обмеженим накладом у 40 примірників вийшла

у видавництві «Богдан» уже як повноцінний поліграфічний продукт, можна розглянути відмінності між двома типами видання. У «книзі художника» застосовувалися цифровий друк, французьке фальцювання та ручна зшивка, додався текстиль у вигляді маленької рукавички як закладки та повністю шерстяний чохол для цілої книги. Такий підхід по матеріалах був майже повністю збережений при переводі книги у масове виробництво, включаючи текстильний футляр та закладку. Єдині зміни стосувалися друку, який у цьому випадку був змінений із цифрового на офсетний, та методу зшивання книги — класичний метод зшивки зошитами замість французького фальцювання. Додатком до книги став плакат-розмальовка формату А2, що було важко втілити без офсетного друку. Тож можна констатувати, що при раціональній співпраці між художником і видавництвом є можливим без суттєвих втрат перевести «книгу художника», форма якої базується на кодексі, в якісний поліграфічний продукт, а художні знахідки перетворюють проєкт на унікальне явище у видавничій індустрії. Після здобуття можливості працювати з власними авторськими проєктами у співпраці з провідними українськими і закордонними видавництвами студія «Аграфка» сконцентрувалася на поліграфічних проєктах. Андрій Лесів зауважує, що в подальшій творчості з розвитком книжкового ринку в Україні можливий перехід у зворотному напрямку: від масового продукту до ексклюзивних нішевих, колекційних видавничих проєктів.

До подібного підходу в роботі з «книгою художника», як у графічній студії «Аграфка», вдається велика група авторів. Різноманітні за стилями й концепціями, їх твори поєднуються і загальним підходом до роботи з книжковим кодексом, і попереднім професійним досвідом поліграфічної та ілюстративної діяльності. Тому «книга художника» у їх виконанні, окрім концептуальної складової, вирізняється також ретельним підходом до технічного виконання з урахуванням конструктивних і формальних деталей. Це такі автори, як Володимир і Марія Гавриші, Юлія Табенська, Богдан та Олена Поліщуки. Більшість із цих митців уперше презентували власні твори на виставках, що були ініційовані Анастасією Денисенко в Музеї книги та друкарства України, відповідно «АртБук» 2010 року та «Майбутнє Паперу» 2012 року. У власних проєктах на перший план виходять авторські інтерпретації традиційних історичних елементів книги, таких як каліграфія, графічні елементи, стилізовані під стародруки, різноманітні варіанти зшивки кодексу. Так, Володимир Гавриш у книзі «Думи» (2011) наповнює сторінки каліграфічними розчерками, що рефлексують з високою естетикою класичних європейських видань. 2015 року Володимир і Марія Гавриші створюють «книгу художника» «Марія», яку з часом видають великим накладом у видавництві «Коло». Це є наступний після творчої майстерні «Аграфка» прямий вихід «книги художника» на поліграфічне видання, оригінал-макет якої був розроблений з урахуванням виробничих можли-

востей для тиражування, але водночас не означає спрощення виробництва. У макеті використаний шовкодрук та лазерний друк на прозорій плівці, що використовується в комбінації зі звичайними паперовими сторінками, створюючи різноманітні композиційні переплетіння, а для кодексу розроблений спеціальний футляр. Візуальний бік книги виконаний повністю в рукотворному стилі, крім складної багаточислової графіки вирізняється також оригінальний підхід до шрифту — повністю написаний від руки в стилістиці, що балансує між експериментальною каліграфією та друкарським написанням графом літер. Самі автори вибір візуальної стилістики описують наступним чином: «Ми навмисне обмежили кольорову гаму, використовуючи лише сірі і блакитні відтінки. Адже блакитний колір завжди пов'язувався з Марією, це сакральний колір. Водночас це дозволяє витримати нашу стриману концепцію і більше залишає простору для глядача» [4]. Такого плану проекти часом стають складними в ідентифікації, адже вони, поєднуючи в собі багато складових, цілком можуть бути віднесені і до «книги художника», і до унікального поліграфічного видання або одночасно існувати в декількох трактуваннях, що є цілком нормальним для сучасної мистецької традиції, де розмивання меж жанрів стає майже повсюдним. Також потрібно розуміти можливість вживання терміна «артбук» з боку українських видавництв, що в їх розумінні наближує видання до «книги художника», але воно, по суті, не є таким у повній мірі, лише використовує певні його елементи. Як, наприклад, проект від «Видавництва Старого Лева» «Скриня. Речі сили» (2016), де візуальна естетика й подача матеріалу нагадують авторські проекти художників [1]. Насправді проект створений на конкретне замовлення і за визначеним сценарієм, де художник, у даному випадку Юлія Табенська, є візуальним виконавцем «з широкими повноваженнями». У цьому проекті ми бачимо, наскільки популярність естетики «книги художника» впливає на упорядників видань, де вони запрошують майстрів із досвідом власних авторських книжок втілити їх задум. До того ж такі кооперації є успішними — книга «Скриня. Речі сили» отримала гран-прі Форуму видавців у Львові. Запрошення Юлії Табенської не є випадковим, адже вона є відомим автором «книг художника», що експонує на виставках з середини 2000-х років, використовуючи у власних творах складні поєднання з друку на папері, кальці, прозорій плівці, працює з висічками та використовує пізнавану графічну стилістику. Найкращі з цих знахідок потім використовуються в поліграфічних виданнях. Одним із наочних прикладів є книга «Незримые города. Дорожный архив Марко Поло» (2009), створена за мотивами роману італійського письменника Італо Кальвіно. Але це не є оформленням художньої літератури, це постмодерністський артефакт і, як зазначає автор, «швидше річ не для прочитання, а для експонування та споглядання» [3, с. 25]. Такі проекти займають простір, що міцно пов'язує «книгу художника» з видавничою індустрією і демонструє можливості їх переплетіння.

На прикладі авторських книг Павла Макова можна розглянути дещо інший концептуальний підхід реалізації «книг художника» у співпраці з видавництвами. Якщо попередні проекти можна трактувати як такі, що створювались виключно у просторі книги і не мали прямого зв'язку з паралельними проектами автора, то у випадку Павла Макова його графічні серії, інсталяції, експозиційні рішення міцно переплітаються з «книгою художника» як медіа, що доповнює та концептуально розкриває проекти.

Першим проектом стала книга «Utopia. Хроніки 1992–2005» (2005), яка репрезентувала графічні проекти Павла Макова даного періоду, включаючи не тільки «книги художника», а й станкові серії. Кожен із проектів був описаний коротко самим автором, також подані фото з архіву, що документували міфічні історії зі створення графічних проектів. Сам автор так пояснює головну концепцію: «...моє розуміння терміна “Utopia” між 1992 і 2005 роками відрізнялось від загальноприйнятого трактування як певного неможливого майбутнього. Весь цей час я сприймав утопію як те, що у нас насправді було, як теперішнє, і я досі відчуваю, що реальніше, ніж утопія, у нас нема» [2, с. 32]. Таким чином, це є перша авторська книга, надрукована поліграфічним способом на виробництві з дотриманням усіх традиційних норм: обкладинка, титул тощо. Надалі свої твори в жанрі «книги художника» Павло Маков втілює таким способом, поєднуючи ці проекти великими виставковими графічними роботами, що ставали основою для подальшого репродукування в книзі. У книзі «Донроза» (2010), окрім рисунків кольоровим олівцем та текстових матеріалів, подано на окремих аркушах частини великої роботи «Донроза», що виконана в оригіналі в техніці інтагліо на папері. Якщо розібрати книгу з кріплення на скобах на окремі розвороти, то за інструкцією, яка є в книзі, можна зібрати по частинах репродукцію повноцінної роботи. Що стосується змістового та текстового наповнення, тут художник продовжує лінію містифікацій, позиціонуючи себе садівником та флористом: «В основу цієї публікації покладено рукописний щоденник з малюнками харківського розаря-аматора, який він вів протягом 2008–2010 років, разом зі своїм помічником Гамлетом, під час робіт з реконструкції генерального плану розарію міста Донецька, відомого вузькому колу професіоналів під назвою Донроза» [9, с. 9]. Подібний підхід Павло Маков використовує в книзі «До По» (2018), який глибше розкриває однойменне графічне панно. На відміну від попередніх книг вона складається не з репродукцій уже готового станкового твору, а з оброблених векторних зображень на основі офортів митця, що складаються в композиції на базі графічних символів із китайської «Книги перемін», а також доповнюються стилізованими до лінійного лаконізму спрощеними схемами вигаданих та реальних міст. Такий підхід став можливий завдяки співпраці художника з дизайнером Тетяною Борзуною, яка також допомагала з технічним

утіленням деяких попередніх поліграфічних книг. На відміну від «Донрози» в даній книзі аркуші, які є частинами репродукції великої оригінальної роботи художника, не є частиною книги, а фігурують як додаток, що дозволяє зробити їх більшого формату, в розмір поліграфічних плакатів. Таким чином, зібране разом зображення має розмір 150 × 110 см. У самій концепції книги прослідковується зміна вектора «графічних досліджень» автора: якщо попередні книги розвивались у напрямку візуальної міфологізації історії конкретного місця, створення «книги художника» як «віднайдених» артефактів, то книга «До По» орієнтується на майбутнє, вона, по суті, є розвитком ідеї «Книги перемін» як можливості прогнозування майбутнього. Тут також треба додати, що короткі тексти від Бориса Філоненка, харківського філософа та художнього критика, створювали в книзі паралельну змістову лінію, котра допомагала більш об'ємному трактуванню проекту як художнього роздуму про майбутнє, але такі зміни стосувалися лише наповнення проекту, адже візуальна частина зберегла стилістику попередніх робіт Павла Макова.

У своїх «книгах художника» Павло Маков часто залишає багато простору для глядача, його уяви, розвитку думки, спровокованої «недосказаністю» викладення інформації у творі. Продовжуючи рухатись у цьому напрямку, 2012 року митець створює єдиний прямо утилітарний проект — «Тижневик». Призначення цієї «книги художника» є таке саме, як і інших класичних тижневиків — це поділена на дні та тижні книга для записів. Основним її художнім парадоксом є те, що аркуші для записів майбутніх користувачів уже містять роботи самого Павла Макова. Це зумовлено історією створення аркушів, що увійшли в «Тижневик», де спочатку були допоміжні технічні аркуші для створення проекту «Ковдра, город, башта, хрест, доля» 2012 року, на яких першочергово виконувались пробні відбитки, а основою для них став розлінований нотатник художника. Згодом із задрукованих аркушів зібралася потрібна кількість для видання окремої книги. У даному проекті Павло Маков продовжує використовувати вже знайомий метод палімпсесту, що застосовував у «книгах художника» періоду 1994–2004 років. Тільки тепер один із шарів мали додавати інші люди — власники книг, тобто кожна з 1000 тиражованих книг потенційно може мати індивідуальні записи та малюнки різних авторів, які автоматично стають у рівень співавторів. Така реалізація проекту свідчить про широку варіативність художника для втілення власних філософських поглядів та експериментів через книжкову форму, що також розкриває для українських видавництв нові можливості роботи в даній сфері.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що видавничі проекти на основі «книги художника» стають не поодиноким явищем, а поширеною тенденцією в українській книговидавничій сфері. Водночас кращі рішення, які вперше з'явилися у «книзі художника», надалі

стають уже базовими в тих митців, хто продовжує свою роботу уже в авторських проектах у видавництвах. Так проекти Павла Макова виходили у видавництвах «Дух і Літера», «Артбук», «Its Publishing» і можуть одночасно правомірно розглядатись як «книги художника» (мистецькі артефакти, виставкові об'єкти тощо), так і офіційно зареєстровані книжкові видання. Такий підхід повертає друковану графіку як медіа до її витоків — надання широкого доступу до якісної візуальної інформації через безплатне здешевлення виробництва і надання можливості зберігання та колекціонування графічних творів широким верствам населення. Підпис автора з порядковим номером на кожному примірнику збільшує мистецьку вагу та унікальність видання. Розглянувши такий підхід до реалізації художніх проектів, можна зробити висновки, що така поліграфічна «книга художника» виступає опозицією до нівелювання книги як явища культури, засобу передачі інформації в сучасному суспільстві. Через доступну форму з унікальним змістом зацікавити, привернути увагу до книжкового мистецтва, книги як соціального феномена, доступного медіа, через яке можна осмислювати навколишню дійсність.

Перспективи дослідження даної теми. Величезне різноманіття концептуальних і технічних методів свідчить про великий потенціал такого підходу до книжкових проектів та збільшення ролі художника в них, коли творчість митця стає головним імпульсом реалізації видання. Дослідження даної теми дозволить використовувати розглянуті твори у педагогічній та мистецтвознавчій сферах.

Література:

1. Винницька Я. Скриня. Речі сили : Арт-бук [Електронний ресурс] / Ярина Винницька ; ідеолог Дмитро Осипов ; худож. Юлія Табенська. — Львів, 2016. — 156 с. : іл. — (Альбоми та арт-буки). — ISBN 978-617-679-323-6. — Електронні дані. — 2016. — Режим доступу : <https://starylev.com.ua/art-buk-skrynya-rechisyly> (дата звернення : 01.09.2018). — Назва з екрана.
2. Книжковий обід 07/08 [Каталог виставки] / координатори проекту А. Кахлідзе, К. Свіргуненко. — К. : Центр сучасного мистецтва при НАУКМА, 2008. — 52 с.
3. Книга Художника [Каталог виставки]. — К. : Музей книги і друкарства України, 2012. — 40 с.
4. Корнієнко Н. У Києві презентували артбук «Марія» за поемою Грицька Чубая [Електронний ресурс] / Наталя Корнієнко, Євгенія Китаїва // 5.ua : веб-сайт. — Електрон. текстові дані. — 2015. — Режим доступу : <https://www.5.ua/kultura/u-kyievi-prezentuvaly-artbuk-mariia-za-poemoiu-hrytska-chubaia-94833.html>. — Назва з екрана. — Дата останньої правки 05.10.2015. — Дата перегляду : 01.09.2018.
5. Листвак Г. Б. «Книга художника» : проблеми видавничого втілення [Текст] : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.05 / Листвак Галина Богданівна ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т журналістики. — К., 2013. — 20 с.
6. Листвак Г. Б. «Книга художника» як джерело видавничого натхнення (на прикладі українських виставкових проектів) [Текст] / Г. Б. Листвак // Держава та регіони. Соціальні комунікації. — 2013. — № 2. — С. 132–135.
7. Листвак Г. Б. Парадокси видавничої культури «книг художника» [Текст] / Г. Б. Листвак // Масова комуні-

- кація : історія, сьогодення, перспективи. — 2012. — № 1. — С. 59–62.
8. Маков П. До По [Текст] / Павел Маков, Борис Філоненко. — Х. : IST Publishing, 2018. — 148 с. : іл. — ISBN 978-966-97657-6-5.
 9. Маков П. Донроза. Щоденник українського розаря [Текст] / Павло Маков. — Х. : А4 плюс, 2011. — 56 с. : іл.
 10. Маков П. Utopia. Хроніки 1992–2005 [Текст] / Павел Маков. — Х. : Дух і Літера, 2005. — 208 с. : іл. — ISBN 966-378-011-8.
 11. Творча майстерня «Аграфка» [Електронний ресурс] / Вікіпедія : вільна енциклопедія. — Електрон. текстові дані. — 2018. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Творча_майстерня_«Аграфка». — Назва з екрана. — Дата останньої правки 18.06.2018. — Дата перегляду : 15.08.2018.

References:

1. Vynnytska, Ya. (2016). *Skrynia. Rechi syly* [The Chest. Items of Power] : the Art-Book. (D. Osypov, ideologist & Yu. Tabenska, artist). Lviv. Retrieved from <https://starylev.com.ua/art-buk-skrynya-rechi-syly>. (In Ukrainian).
2. Kakhidze, A. & Svirgunenko, K. (Coordinators of project). (2008). *Knyzhkovyi Obid 07/08* [Book Lanch 07/08]. Kyiv : Center for Contemporary Art at NaUKMA. (In Ukrainian).
3. *Knyha Khudozhnyka* [Artist's book]. (2012). Kyiv : Muzei knyhy i drukarstva Ukrainy. (In Ukrainian).
4. Korniienko, N. & Kytaiva, Ye. (2015, October 5). U Kyievi prezentuvaly artbuk "Mariia" za poemoiu Hrytska Chubaia [In Kyiv, the artbook "Maria" was presented as a poem by Gritsko Chubay]. *5.ua*. Retrieved from <https://www.5.ua/kultura/u-kyievi-prezentuvaly-artbuk-mariia-za-poemoiu-hrytska-chubaia-94833.html>. (In Ukrainian).
5. Lystvak, H. B. (2013). "Knyha Khudozhnyka" : problemy vydavnytchoho vtilennya [Artist's Book : problems of publishing]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. (In Ukrainian).
6. Lystvak, H. B. (2012). "Knyha Khudozhnyka" yak dzherelo vydavnychogo natkhnennya (na prykladi ukrainskykh vystavkovykh proektiv) [An Artist's Book as a Source of Publishing Inspiration (on Examples of Ukrainian Exhibition Projects)]. *Derzhava ta rehiony. Sotsialni komunikatsii — State and regions. Social Communications*, 2, 132–135. (In Ukrainian).
7. Lystvak, H. B. (2012). Paradoksy vydavnychoyi kultury "Knyhy Khudozhnyka" [Paradoxes of Publishing Culture of Artist's Books]. *Masova komunikatsiya : istoriya, sygodennya, perspektyvy*, 1, 59–62. (In Ukrainian).
8. Makov, P. & Filonenko, B. (2018). *Do Po* [Do Po]. Kharkiv : IST Publishing. (In Ukrainian, English & Russian).
9. Makov, P. (2011). *Donroza. Shchodennyk ukrainyskoho rozarya* [Donrose. Diary of the Ukrainian rose gardener]. Kharkiv : A4 Plus. (In Ukrainian, English & Welsh).
10. Makov, P. (2005). *Utopia : Khroniki 1992–2005* [Utopia : Chronicles 1992–2005]. Kharkiv : Dukh i Litera. (In Russian).
11. Tvorcha maisternya Agrafka [Art Studio Agrafka]. (2018, June 18). *Wikipedia*. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Творча_майстерня_«Аграфка». (In Ukrainian).

09.09.2018